

Miscellanea

ȘTIINȚĂ ȘI RELIGIE

Toată lumea din Iași cunoaște discuția, cam prea inflăcărată, iscată în lumea universitară relativ la raporturile dintre știință și religie, cu prilejul conferinței inaugurale ținute de d. prof. A. C. Cuza în Aula Universității noastre.

Chiar până la publicarea făgăduită a acestei conferințe ne simțim datori să spunem câte-va cuvinte asupra *fondului* discuțiunii.

E invederat că omul nu este numai un aparat pentru aglomerare de cunoștințe pozitive, ci mai ales o *ființă activă*.

Știința, ca un sistem de cunoștințe, organizate și generalizate, asupra lumii, vădit ne poate da numai *mijloacele de acțiune*, iar *scopul* acțiunii e determinat totdeauna de un *ideal*.

Idealul însă intră în sfera „*rațiunii practice*“, cum spune Kant, nu în sfera științei ca sistematizare și generalizare a *cunoștințelor pozitive*.

Aceasta explică rolul istoric al religiunilor, în care popoarele au căutat întruparea idealurilor lor morale, în forma care corespundea ideilor timpului asupra lumii și vieții, nu numai în sfera „*rațiunii practice*“, ci și a „*rațiunii pure*“, ca să întrebuițăm tot terminologia lui Kant.

Dacă progresul științelor, cu timpul, modifică aceste idei, nu trebuie să uităm că atunci când o religie *nouă* se naște și își înfunde stăpînirea asupra minților omenescii, *pentru adepții săi* nu e admisibilă vre o *contrazicere* între această religie și știință; *pentru ei*, dinpotrivă, religia cuprinde și utilizează *toată știința timpului*. (Alt-fel nici o religie nouă nu s'ar fi putut prinde).

Religie, în înțelesul cel mai general al cuvîntului, putem chiar numi ori-ce sistem de gîndire care unește într'o singură concepție armonioasă asupra lumii și vieții (Welts-und Lebensanschauung) și *datele științei și năzuințele ideale* ale omenirii.

„*Credo quia absurdum*“ apare numai în acele epoci, cînd un sistem religios începe să se ciatine.

Dar la începutul religiunilor credința, de pildă, în minuni, în „con-

cepția imaculată" sau în „învierea morților“, nu numai că nu e în contradicție cu știința timpului, dar apare ca bazată pe inducțiuni sau deducțiuni ce par contemporanilor cu desăvârșire legitime științificește, izvorite din tot materialul acumulat și sistematizat al cunoștințelor pozitive.

Ar fi interesant de analizat metoda prin care religiunile utilizează și completează materialul științei pentru a da o bază morală acțiunilor omenești,—metod, în fond, identic cu acel întrebunțat de *metafizică*,—însă nu putem face această analiză aici.

Dar mersul evolutiv al științei e cu mult mai repede decât al concepțiunilor morale. Acestea din urmă dăinuiesc milenii, fără schimbări radicale, pe când știința adesea se revoluționează de la o generație la alta.

Atunci știința debordează cadrul vechiului sistem religios, se ivesc conflicte între „știință“ și „religie“.

Omul însă nu poate trăi fără „religie“ în sensul general al cuvântului, nu poate renunța la baza morală a vieții și a activității sale. Prețind în religie mai ales elementul ei moral, și pătruns de respect și recunoștință pentru rolul istoric al religiunii naționale, el caută să se „acomodeze“, și

„On trouve toujours avec le ciel des accommodements“...

De aci pe de o parte—„credo quia absurdum“, încercări de interpretare sofistică a textelor și a dogmelor, spre a le da un înțeles pe care nu l-au putut concepe întemeetorii religiunii, dar care pare mai potrivit cu datele științei (d. p., pentru „concepția imaculată“ sau „învierea morților“), speculațiuni metafizice asupra delimitării sferelor „religiei“ și a „științei“ (adesea numai pentru a apăra dreptul de cercetare științifică împotriva atacurilor „religiunii“), etc.,—iar pe de altă parte pornirea, în diferite „țări decadente“, de a proclama „falimentul științei“,—și totdeauna se găsesc doritori, în numele zeilor naționali, de a întinde unui Socrate cupa de cucută...

În ce privește, în special—creștinismul, ori-ce absolvent de liceu are destule cunoștinți pentru a putea combina o „compoziție“ foarte judicioasă asupra însemnătății rolului său istoric și a concepțiunii sale morale.

„Dar și acest sistem religios, pe lângă concepții morale, cuprinde și alte elemente, care nu numai că n'au fost în contradicție cu știința de acum aproape două mii de ani, dar sînt aproape pe dintregul luate din metafizica Alecsandrinilor (Plotin, de pildă), și care nu mai sînt compatibile cu starea științei de astăzi.

Nu ne-ar mira deci, dată fiind pornirea noastră de a urma „ultima modă din Paris“ (și totdeauna a o exagera), dacă cine-va s'ar simți chemat să facă pe Brunetièrè-ul român și chiar ar simți nevoea să apere de la înălțimea catedrei Universitare „sf. aghiasma“.

Asemenea exerciții sînt foarte nevinovate în fond.

Dar în țara aceasta, în care cerul n'a fost nici odată roșit de rugurile intoleranții, dacă voești să-ți dovedești „falsimentul științii” și-ți place să datezi un *factum* „în ziua cuvioasei Paraschiva”, ce nevoie este să acoperi—invocînd „tradiția națională” (!)—cu vestita deviză a ordinului iezuiților „ad majorem Dei gloriam” (care a acoperit atîtea lucruri urîte ce au creat faima acestui ordin) fulgerele împotriva „eterodoxiei” colegilor de la Universitate, și—dacă nu primesc ideile d-tale asupra sf. aghiesme—să le arunci învinuirea de „cosmopolitism, scepticism și materialism” (toate acestea, bine înțeles, în sensul cel mai urît al cuvîntului, să se îngrozească „Nea Titirca—inimă rea”) lucruri, ce n'au nici în clin nici în mîneacă cu rolul istoric și cu concepțiile morale ale creștinizmului și nici măcar cu sf. aghiasmă?...

DESBINĂRILE BUCOVINENE

De o bucată de timp asistăm la o polemică foarte violentă între „Voința Poporului” și „Apărarea Națională” din Cernauți. Și—ceia ce e mai trist—nu putem desluși nici o deosebire principială, care ar justifica această luptă fratricidă.

Nu doar chestiunea, dacă la *incorporare* au fost sau nu Ruteni în Bucovina,—o discuție de arhivă—poate îndreptăți această ridicare de scuturi!...

Să nu uităm, că d. Aurel Onciul nu tăgăduște rutenizarea *Bucovinei* (prin imigrare și administrație vitrigă), d-sa spune clar și în articolul din No. 7. al „Vieții Românești” că politica greșită a guvernului austriac a făcut ca țara să piardă vechiul ei caracter național; dar recunoscînd rutenizarea *Bucovinei*, d-sa, în fața graiului cifrelor nu poate admite rutenizarea în masă a *Rominilor* din Bucovina. (Bine înțeles, nici d. A. Onciul nu contestă rutenizarea unor elemente din Bucovina, ca acele de cari vorbesc d-nii C. Morariu și cavalier de Cuparencu în „Viața Romînească”).

Intrucît această părere, de ar fi chiar greșită, poate jigni simțul național?

La anexarea Basarabiei către Imperiul rus s'a constatat acolo, la nordul județului Hotin, la granița Bucovinei, o populație rutenească destul de numeroasă,—și Basarabia a fost deslipită de Moldova după pierderea Bucovinei. Mai mult; și *astă-zi* în nordul Moldovei, în județele Dorohoiu și Botoșani, se găsesc sate rutenești. Se poate dar îndoii cineva că un număr oare-care de Ruteni se afla în Bucovina și *înainte* de incorporarea ei la Austria? (Nici d. Iorga nu tăgăduște aceasta, înse susține că Rutenii au venit totuși cu mult mai tîrziu după descălecarea, ceea ce, probabil, e exact, dar nu contrazice cele spuse de d. Aurel Onciul în „Viața Romînească”).

Și dacă Românii de pretutindeni au rezistat tuturor încercărilor de desnaționalizare *in masă*, și în Basarabia au reușit chiar să romanizeze

pe Rușii ce s'au așezat între ei, cum s'ar putea explica fenomenul contrar din Bucovina ?

Aceste fapte crează o prezumție în favoarea părerilor d-lui A. Onciul, chiar în afară de materialul de cifre adus de d-sa.

Și' din punctul de vedere național, vădit, plîngerile Romînilor sînt cu atît mai justificate întrucît se stabilește, că ei nu sînt un popor slab care să poată fi desnaționalizat de un neam inferior din punctul de vedere cultural, cum sînt Rutenii, și totuși *țara lor* se rutenizează *artificial*, prin încurajarea imigrațiilor succesive din Galiiia și prin toate măsurile administrative de cari poate dispune un aparat birocratic ca acel austriac.

De alt-fel vederile istorice ale d-lui Onciul sînt numai exploatate ca „armă politică“ într'o discuție redusă aproape exclusiv, și dintr'o parte și dintr'alta, la incriminări personale și injurii.

Dacă ne-am obicinuit cu o ast-fel de „polemica“ aici în țară, ne-am deprins de a vedea la Romîni de dincolo mai multă culturalitate. Și întrebăm pe confrății din Cernăuți, dacă socot că injuriile fără frîu la adresa unor oameni ca Aurel Onciul sau părintele Bendeschi din Crasna pot urca prestigiul neamului în ochii străinilor, în mijlocul cărora se sbate ?

Din principiu, nu ne permitem să dăm fraților de peste hotare sfaturi și îndrumări politice, dar nu putem să nu relevăm un fapt.

Cei de la „Apărarea Națională“ ne spun, că adversarii lor au știut să atragă majoritatea învățătorilor din țară, iar „Voința Poporului“ publică un lung pomelnic de preoți, cari sprijinesc „Apărarea Națională“.

Simplul fapt că în lagărele adverse se grupează elementele sociale determinate ne arată că situația e mai serioasă decît se poate părea la prima vedere.

Atunci oamenii politici serioși nu au decît o singură cale înaintea lor : să lămurească cauza adîncă a desbinării, și, dacă e cu puțință, să o înlăture,—în cazul contrar, lupta să fie dată cum se cuvine unui popor civilizat, cu respectul demnității omenești, aducînd în discuție publică cauza adevărată a neînțelegerilor,—și poporul, care în Bucovina are deja un rol activ în politică, va judeca în ultimă instanță.

PREOCUPĂRILE D-LUI M. G. HOLBAN.

E foarte greu să-și închipuie cineva cîte numeroase și variate preocupări pot neliniști în veacul XX spiritul unui intelectual român ! Într'o singură *cronică* (Viața în țară și în străinătate), d. M. G. Holban, cu toată seriozitatea ce-l caracterizează, discută chestia controversată dacă „Revista Idealistă“ e bucureșteană sau dorohoiană ; se întreabă dacă n'ar fi bine să trimitem și noi un.... dorobanț mamei Roma, în schimbul lupoaicei de bronz ; combate reforma ortografiei engleze propusă de Roosevelt ; ne spune că regele Angliei a inventat haina smocking pe cînd era prinț de Galles ; apără legea repaosului duminical în Franța, cu toate

tendențele ei socialiste și ne comunică că d-na Humbert e liberă, tot îndrăzneț și cu multe iluzii, pe care însă d-sa nu le crede sincere...

Tot în acelaș articol d. Holban ne destăinuiește gravele sale preocupări relativ la tot felul de proprietăți. Mai întâiu ne spune că a fost adînc afectat de grija d-lui Kalinderu, exprimată la congresul Băncilor Populare, în privința „socialismului” ce s'ar manifesta la aceste instituții. D. Holban nu și-a luat piatra de pe inimă până n'a consultat pe d. Duca care l'a reconfortat. O grijă nu mai mică, ba chiar cu mult mai mare, poartă d-sa proprietății intelectuale, pentru care se strădănuiește, cum se știe, atîta.

Avem o nedumerire: Că d. Holban, proprietar al moșiei Mogoșești (vezi discuția „dacă „Rev. Id.” e bucureșteană ori dorohoiană) se 'ngrijește de proprietatea imobiliară, înțelegem,—dar ca directorul „Revistei Idealiste” și autorul articolului pe care-l analizăm, să se 'ngrijască atîta de proprietatea intelectuală, ni se pare cam straniu.... Niciodată proletarii, cînd și-au înțeles bine interesele lor de clasă, nu s'au făcut apărătorii ai „proprietății”.

RETRAGEREA D-LUI N. IORGA DE LA „SAMANATORUL”

În numărul 43 al „Sămănătorului”, din 22 Oct. a. c., redacția anunță retragerea d-lui N. Iorga de la această revistă, reproducînd un fragment din scrisoarea, prin care d-sa vestește, că „multele d-sale sarcini îl împiedică de a mai fi directorul revistei”....

Deși de multe ori am fost în divergență de idei cu fostul director al „Sămănătorului” și deși socotim că, dispunînd de mai mult timp pentru munca pe acele terenuri, unde competența d-sale este netăgăduită, dl. Iorga poate servi intereselor culturii naționale cu mai multă intensitate de cît în fruntea unei foi literare, totuși trebuie să recunoaștem, că această dispariție e un eveniment însemnat în viața noastră culturală.

Dacă adesea i se puteau imputa d-lui Iorga greșeli de apreciere și direcție—aceste „scăpări de condeiu” nu l'au împiedecat să-și creeze o situație excepțională în tînăra noastră literatură. Și astăzi cu toții,—adversari, prieteni și cetitori imparțiali,—ne vom acomoda cu greu cu golul ce-l lasă d-sa.

Dar în schimb, putem fi siguri, că din liniștea cabinetului de savant, departe de viltoarea publicisticii, d. Iorga va îmbogăți literatura noastră istorică cu nouă și însemnate contribuțiuni.

SĂRBĂTORIREA BARDULUI DELA MIRCEȘTI.

Duminică 15 Octombrie, într'o frumoasă zi de toamnă, s'a desvălit statuia de bronz a veselului bard de la Mircești, ridicată prin subscripție publică și așezată în fața teatrului național din Iași, în local nu de mult părăsit de înaintemergatorul său George Asachi. Poetul este reprezentat în picioare, pășind cu dreptul puțin înainte; brațu-i respectiv cade dealungul corpului, ținînd o carte în mînă, pe cînd cel stîng, încovăiat din cot, se ridică în sus, cu pumnul strîns adus sub bărbie,

într'o atitudine de adîncă reculegere, poate de inspirație. O atmosferă de nobilă mîndrie se revarsă din întreaga lui înfățișare, mai ales din fruntea înălțată și privirea ochilor sînini. Poate că aceasta face pe unii, care au cunoscut originalul mai deaproape, să-i găsească o perfectă asemănare cu bronzul mort, pe cînd cei mai mulți, împărtășesc o părere cu desăvîrșire diametral opusă. Spre a curma însă ori-ce controversă posibilă, artistul prevăzător—d. C. V. Hegel *),—a avut prudența să scrie pe fața anterioară a pedestalului de marmură, cu litere mari bronzate, numele *Vasile Alecsandri*, pe cînd în partea opusă, soțul poartă dedicația următoare: „Poporul român, poetului său iubit, 1905“. Doua reliefuli—scene din „Rodica“ și „Peneș Curcanul“—deasemenea în bronz, completează pedestalul, pe care cade artistic o ramură de stejar.

Monumentul acesta modest coastă abia suma de 30.000 lei—cam atîta cît se pierde obișnuit, într'o singură sară, la ori-ce club român care se respectă—iar banii aceștia s'au adunat, numai cu vai nevoie, în 15 ani de zile, de la 1890—1905!... Și totuși, bardul nostru de la Mircești nu a fost nici numai un simplu „pîrlit“ de poet ca atîția alții, fără legături între bogătașii noștri, nici profesor care să fi murit ca Neculai Nicoleanu într'un spital oare-care, nici bibliotecar ori revizor școlar care să se sîngă într'o casă de nebuni ca Mihail Eminescu, nici numai ministru cum a fost Bolintineanu și cum era să fie Grigore Alecsandrescu, ba nici măcar numai simplu „dascălul în România a (?) Carmen Sylvei“, cum ne-o spune așa de puțin gramatical d. profesor P. Rășcanu, în textul pergamentului ce a binevoit să redacteze pentru urmași; ci, să fi vrut numai, el ar fi putut îmbrăca, el însuși, hlamida de purpură și aur a lui Ștefan și a lui Mihail!... Dar să trecem la istoria contemporană!

Desvălirea statuei s'a făcut cu toată solemnitatea de care mai este încă în stare vechia noastră capitală. Însuși S. sa Mitropolitul Moldovei a oficiat serviciul divin, în prezința a patru domni miniștri veniți anume din București, dintre care unul—o nestatornicie a lucrurilor ce nu sînt de bronz!—a devenit chiar de a doua zi simplu particular; în fața înalților noștri demnitari cu paltoanele roase și pălăriile lor moi—abia se zăreau citeva „jobene“ pe capetele răsărind din sacourile cadriate—și în lipsa tradițională de buna rînduială, a unei mulțimi fără de frîu. S'au depus vr'o trei duzini de coroane și s'a „plăsat“ peste o duzină de discursuri, începînd cu cele academice: unul al însuși președintelui acestei nobile instituțiuni și celălalt al premiătei ei de odinioară, pentru opere folkloristice, d-na Elena D. O. Sevastos; iar între acestea, s'au înghezuț cum au putut, cuvîntările celorlalte autorități, așăzăminte și corporațiuni—mai bine sau mai puțin bine constituite—anume: ministerul instrucțiunii publice, universitățile, teatrele naționale, armata, literatura, presa, corpul didactic secundar și societățile studențești din Bu-

*) Bine informatul redactor al pergamentului îl trece urmașilor cu numele de W. Hegel.

covina, fără a mai pune la număr discursul imprimat—improvizat încă de anul trecut—al delegatului comitetului de inițiativă, la care a răspuns primarul orașului, luând în primire darul prețios.

Un vibrător moment a fost acela când delegațiunea regimentului de linie din Vaslui (nouă soldați și un sergent)...

„Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul zece....

s'a apropiat ca să-și încunună cîntărețul cu frumoasa-i coroană de admirație și recunoștință. Ce păcat că momentul acela nu a putut fi gustat în toată măreția lui, din cauza mulțimii nedisciplinate a curioșilor, care se urcase până pe treptele nobilului bronz!... Și ne putem numai închipui ce dureroasă impresiune va fi făcut această lipsă de bună cuviință asupra celor peste 300 gravi Bucoveneni—magistrați, preoți, profesori, învățători și țărani, bărbați și femei—anume invitați la această scumpă și lor, solemnitate! Noroc de comitetul de inițiativă, care a avut grija să-i deprindă cu apucăturile noastre, chiar de la graniță, unde i-a ținut morți de foame o jumătate de zi, până ce s'a terminat, în răgaz, tratativele începute cu autoritățile bucureștene, în privința pașapoartelor și aducerii oaspeților! De aceia, poate, nici nu se vor fi minunat ei, cînd s'au văzut găzduiți aici de-a valma, la cazarmă, de unde fugind cît vedeau cu ochii, fără nici o călăuză, cădeau pradă lăcomiei proverbiale a otelierilor și birjarilor ieșeni!...

Sara, „festivalul“ artistic a adunat în sala teatrului național o societate de intelectuali, care a putut auzi acolo „Cîntecul gîntei latine“, acel duos „Barbu Lautarul“, un fragment din „Fintina Banduziei“ și o strofă, o singură strofă numai din „Steluța“, dar cîntală *pianissimo* de corul pîrînd că se depărtează, dînd astfel iluzia unui suflet care se pierde „în noaptea veșniciei“....

Comitetul de inițiativă nu s'a mărginit însă aici, ci s'a crezut obligat și să publice un *album* în onoarea poetului, punînd în vînzare acea broșură de 30 pagini, închinată lui V. Alecsandri, despre care vom face o scurtă dare de samă. Ea cuprinde o litografie a bustului poetului, o altă a statuei ridicată, textul pergamentului întocmit cu această ocaziune și cuvîntarea d-lui Al. D. Xenopol la desvălirea statuei,—și începe cu un vers adaptat și semnat de regina Elisaveta, vers pe care, cu alt prilej, poetul îl dedicase Carmen Sylvei:

„În cupa lui de aur, El bea numai lumină“

după care urmează 90 bucați de proză și versuri, dintre care 7 reprezintă omagiile aduse poetului de diferite obștii, cluburi și societăți, mai ales din Bucovina. Între ceilalți colaboratori, găsim 67 din România și 16 din țările subjugate, 68 bărbați și 15 dame; iar dintre toți aceștia 57 au scris în proză și numai 26 au utlizat versul....

Dacă supunem acum operele poetice unor mai adînci cercetări statistice, aflăm atunci că bărbații au contribuit la celebrarea poe-

tului numai cu 19 poezii, pe cînd celelalte 7 se datoresc exclusiv sexului frumos; de aci rezultă cã între colaboratori, poezii intră numai cu aproape 28%, pe cînd în rîndurile colaboratoarelor, poezia a făcut 46% victime, proporție care ar fi fost negreșit și mai dureroasă, dacă alfabetismul, mai răspîndit în genere la femei, nu le-ar fi imunizat întru cît-va contra epidemiei alexandrine.... Față cu asemenea rezultate îngrijitoare, un critic superficial ar păși fără indoială la cercetarea imediată a cauzelor și ne-ar afirma negreșit idealismul mai pronunțat al femeilor, impresionabilitatea lor mai mare, care le face să vibreze cu o amplitudine mai puternică în fața evenimentelor, și alte concluziuni de o netăgăduită importanță psiho-sociologică. Și la aceasta, criticul ar fi poate îndrituit și de alte observațiuni lăturănice, ca de pildă de faptul că unii chiar dintre poezii noștri cunoscuți, ca d-nii Macedonski, Cuza și Dauș, au renunțat cu desăvîrșire la lirele lor, apucînd în mînă, cu această ocaziune, numai condeiul banal al prozei obișnuite...

Noi vom respinge însă toate aceste încheieri pripite, și aceasta pentru mai multe motive. Întînu, pentru că statistica nu ne poate duce la rezultate serioase, de cît numai cu o singură condițiune: să operăm asupra numerilor mari. Iar comitetul de inițiativă nu ne pune la îndămină de cît numai niște cifre cu desăvîrșire restrînse, deși—trebuie să-i recunoaștem această bună intențiune—el a apelat la toți cei care au ținut vre-odată condeiul în mînă, fie și chiar dacă nu se vor fi folosit de el, în viața lor, de cît doar pentru ași redacta polițele ori rapoartele de serviciu, facturile ori rețetele lor de cataifuri.... Apoi, drept vorbind, metoda de analiză cantitativă a statisticii, poate nici nu se prea potrivește tocmai așa de bine poeziei...

Din punct de vedere calitativ, restringîndu-ne la scriitorii din regatul român, constatăm că în afară de vre-o două duzini de nume, mai mult sau mai puțin cunoscute, și acestea cu titluri diverse, în care numai nu intră nici Caragiale, nici Delavrancea, nici Vlăduț, nici mulți alții, și în care vechii junimiști, contemporani ai poetului, sînt reprezentați numai prin d-nii Gane, Naum și I. Negruzzi,—restul colaboratorilor îl formează aproape numai diletanții ori debutanții, începînd cu d. avocat Lascar Tărăbuță și sfîrșind cu regretatul, acum de curînd decedat, colonel Tassian...

Albumul se deschide cu o scrisoare în proză, adresată ilustrului sãrbãtorit, în care scrisoare, deși vechia și cunoscuta formulă; „Doresc ca mica mea epistolă etc“, a fost pãrãsitã, totuși cãldura și înãlțimea sentimentelor acolo exprimate, nu pierde prin aceasta aproape nimic. Dealtmîntrelea ceterorii pot singuri judeca. Iat-o :

„Vasile Alexandri!—Țara recunoscãtoare rãspãtește astãzi munca rodnicã și uriașã ce ai depus în decursul unui jumãtate de veac...”

O necesitate inexorabilã ne împiedicã însă a continua. Simțim nevoia de a aduce aici, imediat, omagiile noastre acest *junui jumãtate* de scriitor, care nu este altul decît eminentul și cunoscutul nostru jurisconsult d. D. Alexandresco.

Mai departe, acel grav bărbat de știință, care este în acelaș timp și un mare bărbat de stat, d. dr. C. I. Istrati, nu s'a sfiit de a lua el însuși lira în mână, spre a da o foarte aspră, dar bine meritată lecțiune Parnasului contimporan. El caută, cu drept cuvânt, să reinvie acea varietate de poezie lirică, așa de mult gustată pe la jumătatea veacului trecut, dar pe care astăzi nu o mai cultivă, pe straturile suburbiilor celor mai excentrice, de cit doar calfele de bărbierie, în vederea onomasticii durduliiilor lor Dulcinee,.. Cetitorii noștri au înțales că este vorba despre *acrostih*... Și fiind ca prețul albumului este așa de minim, încit vinzarea și urgenta lui consumațiune este iminentă,—pentru ca posteritatea să nu rămie cumva lipsită de margaritarul d-lui dr. C. I. Istrati—noi ne permitem a-l reproduce aici, fără a mai cere autorizarea savantului academician :

Nemuritorului poet

Vurii sau oacheși îngeri, cu sclipiri strălucitoare
Luminați de raze sfinte, rizători și fericiți,
Etern zboară'n nesfirșire pe-aurite aripioare,
Cîntînd imn de nemurire, în vazduh neșarmuriți. (? N. R.)
Sunînd trîmbețele'n ceruri, dup'a sfintei cărți rostire,
Au să'nvie din morminte toți cei morți, la cîntul sfint.
Necredința nu se'ncape ; căci, în Dacia Romană,
După secolii de-adormire și de moarte-apropiat,
Resună duios în luncă, cîntul Bardului la luna (!...N. R.)
—n Mircești, și Națiunea rominească-a înviai.

Dr. C. I. Istrati

Dar comitetul de inițiativă s'a gîndit nu numai la apropiata onomastică a poetului, ci ș'a zis, desigur, că în sferele acele eterate, acolo unde odihnește el acum alături cu prietenii săi C. Negruzzi și Cogălniceanu, cu Eminescu și Bolintineanu, cu Alexandrescu și Nicoleanu, nu este cu puțință să se fi părăsit tradiționalele obiceiuri gastronomice ale neamului,—pentru care cuvînt, a ținut să le procure acelora și o bogată colecțiune de *bilete de plăcintă*, destinate să descrețească frunțile cele mai elegiace :...

Poet ai fost, azi bronz tu ești,
Și-acum..... eternul cucerești !

Facă numai Cerul ca toate aceste opere, cu picioarele lor oloage, să poată ajunge încă la timp, la locul lor de destinațiune !

Iar iubitorii noștri de literatură, să nu plîngă totuși moartea spiritului critic ! Dacă îngrozit de gusturile editorilor albumului, el a fost nevoit să o rupă de fugă, și-a găsit însă repede un adăpost ospitalier. Tipograful ieșan care a imprimat astă primăvară albumul de care ne ocupăm, înfruntînd chiar rigorile legilor, a refuzat totuși cu indignare să-și aplice firma pe opera sa, pîcîlînd cu această onoare pe co-

legul său de la Botoșani, care este vinovat numai doar că a tipărit și reliefat o copertă fără de gust. Onoare, deci, firmei Ilescu, Grosu & C-nea, salvatoarea spiritului critic în Moldova!

COURRIER EUROPEEN

Di. M. Craiovan utilizează din nou pentru corespondența sa din „C. E.” articolele d-lui M. Costea, și deși se exprimă cu bună-voință despre „V. R.” și articolele colaboratorului nostru, totuși nu indică la murit izvorul corespondențelor sale.

Nădăduim că va ține, în sfârșit, seamă de observațiunile noastre.

IARĂȘI NEOLOGISMELE

Domnul A. D. Xenopol nu poate niștii neologismele, și pace! Revista sa „Arhiva”, a cărei predilecțiune pentru avicultură uu mai este astăzi un mister pentru nimeni, se întreabă, cu drept cuvânt, îngrijorată: „Cînd oare d. Rareș, va *neologiza* găina?”

Întrebarea ni se pare cel puțin..... prematură.

Într'adevăr, dacă enciclopedistul director al „Arhivei” ar fi urmărit cu atențiune articolul colaboratorului nostru, ar fi putut băga atunci de seamă că adoptînd în studiile sale metoda științelor naturale, d. Rareș nu se putea abate cu nici un chip de la clasificările riguroase ale predecesorilor săi Linné, Cuvier, etc...

D. Xenopol poate dar să rămîie liniștit. Nici o primejdie de a vedea atacîndu-i-se *gallinaceele*, cită vreme d. Rareș nu vâ fi isprăvit cu... *palmipedele!*

ULTIMA OARA

În ultimul moment—așa că abia avem vremea ca să nu rămînem datori—primim „Lucefărul” din Sibiiu, cu o notă care ne privește și în care d. Tăslăuanu presară mici intenții de spirit, mici pretenții de „subtilitate” și mici îndrăzneli, de altmintrelea inofensive.

Vom fi drepti și, cu toate că nu tocmai competenți în litografie și în lucrul manual, vom recunoaște totuși marile merite ale d-lui Tăslăuanu, care „redactează” așa de bine „Lucefărul” prin acea a sa inteligentă alegere și aranjare a ilustrațiilor și prin acele fine broderii cu care-și cromolitografiază coperta revistei sale, lucrări care dovedesc pe lîngă un oare-care gust, mai ales o mare îndemănare din partea „redactorului”... Dar, cînd d. Tăslăuanu își părăsește specialitatea pentru care este așa de bine pregătit și dă să apuce în mîna acel mult mai banal instrument, numit condeiu,—atunci entuziasmul nostru pentru rolul d-sale cultural devine cu desavîrșire mediocru, și sîntem aprcape pe punctul de a-i opune un peremptoriu: *Ne, sutor, ultra crepidam!*

Dar, pentru ce s'a miniat oare așa de acru d. Tăslăuanu?—Pentru că noi ne-am exprîmat mirarea că „Lucefărul”, care face țărănism în literatură, va si zică face tendenționism,—îndoctrinează totuși sistematic pe cetitorii săi cu teoria artei pentru artă, prin pana colaboratorului său special și specialist, d. M. Simionescu-Rîmniceanu!... Și atunei, d. Tăslă-

uanu, urcându-se la o înălțime, pentru d-sa, vertiginoasă, își propune prin nota menționată să ne zdrobească pe noi dimpreună cu toate articolele noastre. Iar când zicem articolele *noastre*, trebuie să se înțeleagă ale „*Vieții Românești*“, căci revista aceasta nu este doar o cafenea—sau ceva mai rău—unde primul venit să-și poată petrece o oră plăcută; ea are o anumită direcție și în chestiunile principale, cum este aceea a artei, revista nu publică nimic împotriva vederilor direcției, iar dacă totuși ar publica ceva, ar face-o aceasta numai spre a combate imediat părțile ce nu le împărtășește.

Tot așa își înțelege și d. Tăslăuanu misiunea pentru care își închipue că este chemat? Nu. După ce a publicat până acum nu mai puțin decît *trei* articole contra și nici măcar unul în sprijinul teoriei sale, tremurînd de indignare în fața nedumeririi noastre, ne spune solemn că nu poate primi o asemenea injurie... De ce răspîndește atunci o teorie pe care nu o împărtășește?—Pentru ca să informeze publicul! răspunde d-sa. Iar dacă vă așteptați ca, față cu nămolul de articole ale d-lui Rîmniceanu, să însereze și d. Tăslăuanu măcar o cît de timidă combatere a acelei teorii, în care nu crede, atunci vă înșelați amar... De după ghergheful său, înfășurat în splendidu-i *robe-de-chambre*, d. Tăslăuanu ne declară, dimpotrivă, că nu va răspunde nimic... Și ne amenința numai cu alte 24 articole în contra... teoriilor „*Luceafărului*“, căci, încheie d-sa triumfal: „D. Rîmniceanu va răspunde“...

Lucrul stă cam așa: Să ne închipuim că d. Iancso Benedek trimite un colet de articole anti-românești d-lui Tăslăuanu. Ce va face d. Tăslăuanu conform sistemului său de a-și „redacta“ revista?—Le va publica, firește, spre a informa publicul despre „teoria politică“ a d-lui Benedek. Iar dacă noi, de pildă, îl vom combate pe acesta și ne vom arăta nedumerirea în privința inserării în „*Luceafărul*“ a unor asemenea articole,—ce va răspunde d. Tăslăuanu? Conform sistemului său, va exclama desigur triumfător:

— D. Iancso Benedek va răspunde!

Și dacă nu ar face așa, atunci d. Tăslăuanu nu ar fi consecuent cu sistemul său de a-și „conduce“ revista.

Iar sistemul acesta noi nu îl primim cu nici un chip. Cînd cineva se crede chemat a face să apară o revistă *literară*—obligațiune la care de altmîntrelea nimeni nu-l constrînge—atunci trebuie să deie chestiunilor *literare* toată atențiunea ce li se cuvine. Nu poate, nu se pricepe în asemenea chestiuni?... Nu-i nevoie să recruteze voluntiri care să-i umple paginile! N'are decît să evite *discuțiunile* literare și să se mărginească a publica poezii și nuvele, pentru care are colaboratori eminenți...

Și probabil că acesta este ultimul nostru cuvînt în chestiunea aceasta; căci dacă nu ar fi și alte considerații, ar rămînea totuși una umanitară: Grija noastră de a nu mînia din cale afară pe d. Tăslăuanu, căci, temperament emotiv cum este, surescitarea aceasta ar putea să-i stînjenească activitatea.... Și atunci, cine va mai „redacta“ superbele broșării de pe coperta simpatcă a revistei sibiene?